

Samostatná literární cesta **Josefa Čapka** je zvláštní, Josef se cítil být především **malířem**, spisovatelství bral jen jako koníčka, v této oblasti jako by nikdy nevyšel ze stínu vlastního bratra, přestože i Josefova literární tvorba je rozsáhlá a myšlenkově rozmanitá. Z jeho prozaické tvorby připomínáme povídky **Lelio** (1917) nebo **Pro delfína** (1923), dramatickou tvorbu zastupuje divadelní hra **Země mnoha jmen** (1923) a básnickou tvorbu obsahuje soubor **Básně z koncentračního tábora** (1946). Z Josefova díla je dodnes nejznámější jeho baladická novela **Stín kapradiny** (1930) a kniha meditací nad životem a smrtí **Kulhavý poutník** (1936).

Josef Čapek: Před spaním, 1920, olej na plátně

Josef Čapek: Zpívající děvčata, 1936, olej na plátně

Josef Čapek: Psáno do mraků

(1947, autorovy jednotlivé myšlenky)

V letech 1936–1939 si Josef Čapek pro literární potřebu vedl deníkové záznamy pocitů, myšlenek, sentencí a bonmotů. Své zápisky již nestihl literárně zpracovat, vyšly až po jeho smrti.

Trpím životem? Jak bych netrpěl! Miluju život? Jak bych nemiloval! – Je v tom tedy rozpor? Ba ne, je v tom život sám!

*

Kouzlo života. Vlastně bývá všechno vně nás. Nejméně toho kouzla nosíváme v sobě. A díváme se na ně tak toužebně, jakoby z veliké dálky.

*

Nejdříve jsem si nadělal mnoho nepřátel a pak teprve získal několik přátel. – Lépe než obráceně.

*

Ztratil jsem, zmařil jsem mnoho času. – Ale ne sebe.

*

Jsem člověk – bytost rozumová; chaos mne odpuzuje – bojím se ho, nechtěl bych za nic být hříčkou chaosu, ani chaosem v malém.

*

Poznávat smrt bez lásky, toť holý děs. Poznávat život s láskou, toť množství blaha a množství děsu. Poznávat život bez lásky je lidské hovadství.

*

Říkává se, že zlo padá na lidi z božího dopuštění, z vyššího úradku jako výstraha či trest za viny třeba neuvědomené. – Prostě však technika zla je jiná než technika dobra; ideály dobra jsou v životě lidí něčím nesporně abstraktnějším než děje zla. Ty přece mají své přímé vykonavatele; zlo je přece přímo dílem lidí, těch a těch určitých lidí, lidí těch a těch funkcí a úřadů; je konkrétní přímo v osobách, soustřeďuje a zhušťuje se v určitých jménech, v plánech a jednání jednotlivců i celých zájmových skupin. Zlo postihující lid, postihující národy ponížením, nespravedlivostí, krivdou, porobou, je lidským výrobkem, ovocem někdy i dost trpělivé a důmyslné práce určitých podnikatelů.

Z Čapek, J. Psáno do mraků: 1936–1939 (1993)

úradek – rozhodnutí jako výsledek porady

Co vyčtete o osobnosti Josefa Čapka z těchto aforismů? Vyberte si jeden z nich a zamyslete se nad jeho sdělením formou úvahy.

Film **Člověk proti zkáze** (1989, režie Štěpán Skalský) zachycuje neblahé společenské a životní okolnosti konce života **Karla Čapka**. Přestože se retrospektivně dostáváme i do ranějších období spisovatelova života, snímek se soustředí především na konec 30. let, zejména na Čapkovy aktivity při obraně demokratických hodnot a na boj proti fašismu. Staví na skvělých výkonech a takřka dokonalých maskách hlavních postav, mj. velmi podobných svým reálným předlohám. Kterí herci ztvárnili hlavní postavy?

Fotografie z filmu *Člověk proti zkáze* (1989)

Tvorba **Karla Čapka** představuje jeden z vrcholů meziválečné literatury, má nesmírné rozpětí, Čapek zazářil jak v epice, tak v dramatu.

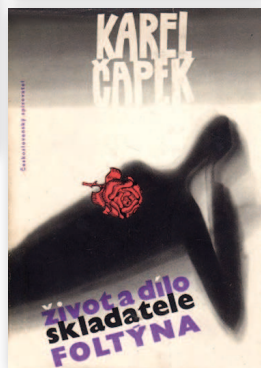
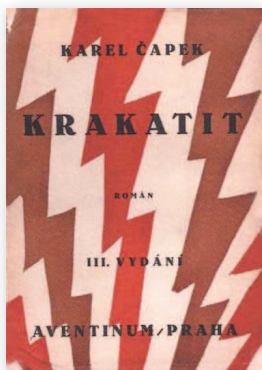
Čapek prozaik je fenomenálním zjevem nejen v kontextu české, ale i světové literatury, v románech i povídkách vnímáme především jeho **tvárné hle-dačství**. V próze hledá vyjádření nového lyrismu, který spočívá v odmítnutí umělé zdobnosti a vyhraněné výlučnosti literatury.

Z hlediska myšlenkového mu jde o pozitivní hodnoty, které nalézá ve **všednosti a každodennosti**, pragmaticky nedůvěřuje velkým koncepcím a obrací se k problematice praktické morálky. Skrze ni pak pátrá po odpovědích na **otázky existence člověka v moderním světě** (reaguje na moderní otřesení důvěry v lidský rozum).

Na samostatnou spisovatelskou dráhu se Karel vydává v roce 1917, kdy mu vychází soubor povídek **Boží muka**, v němž se objevuje jeho typický filozofující pohled na svět, na otázky smyslu a poznatelnosti života, jeho mírná skepse i touha po optimistickém vnímání světa. Povídkovou tvorbu reprezentují např. **Trapné povídky** (1921) či posmrtně vydaná **Kniha apokryfů** (1945). Asi neznámější jsou pak **Povídky z jedné kapsy** a **Povídky z druhé kapsy** (1929), ve kterých nejenže projevil zájem o detektivní žánr, ale pokusil se ho povýšit na určitou uměleckou úroveň (do té doby byla detektivní próza považovaná spíše za „čtivo“).

Ve svém prvním románu **Továrna na Absolutno** (1921) se zamýšlí nad odpovědností společnosti a jedince za technický a historický vývoj. Román je zároveň parodií na ideologie, jimiž se v nově vzniklé republice prezentovaly politické strany. Je-li v prvním románu tato problematika nahlížena ze společenského kontextu, v následujícím románu **Krakatit** (1924) naopak z hlediska individua. Román, jenž je zdánlivým putováním inženýra Prokopa po stopách svého vynálezu – výbušniny nazvané Krakatit, je ve skutečnosti autorovou sondou do duše a nitra člověka toužícího po lásce a společenském uplatnění.

Zásadní místo v Čapkově bibliografii zaujímá trojice próz **Hordubal** (1933), **Povětroň** (1934) a **Obyčejný život** (1934). Tyto tři romány spolu s Čapkovým posledním nedokončeným románem **Život a dílo skladatele Foltýna** (1939) tvoří autorovo tzv. **noetické období**, v němž nahlížel na problematiku **pravdy a její poznatelnosti**.

Čapkovy prózy v kubistické úpravě jeho bratra Josefa